

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه علم و فرهنگ
دانشکده تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق - گرایش حقوق خصوصی

ماهیت حقوقی کارگزاری بورس اوراق بهادار و مسئولیت‌های ناشی از آن

نگارش

نیما بهروزی

استاد راهنما

دکتر جواد حسین زاده

بهمن‌ماه ۱۳۹۲

خدا

بچه بودم فکر میکردم خدا هم شکل ماست مثل من، تو، ما، همه، او نیز موجودی دوپاست

در خیال کوچک خود فکر میکردم خدا پیرمردی مهربان است و به دستش یک عصاستیک

کت و شلوار میپوشد به رنگ قهوه ای حال و روز جیبهایش هم همیشه روبه راست

مثل آقا جان، دو چشمش عینکی دارد درشت با کلاه و ساعتی چرمی که زنجیرش طلاست

فکر میکردم که پپیش را مداوم میکشد سرفه های او دلیل رعد و برق ابرهاست

گاه گاهی نسخه میپیچد، طبابت میکند مادرم میگفت او هر دردمندی را دواست

فکر میکردم که شبها روی یک تخت بزرگ مثل آدمها و من، در خوابهای خوش رهاست

چند سالی که گذشت از عمر، من فهمیدم او حسابش از تمامه عالم و آدم جداست

مهربانتر از پدر، مادر، شما، آقا بزرگ او شبیه هیچ موجودی نیست، چون او خداست

تقدیم به :

پدرم ، که به من مجاهدت را آموخت

مادرم ، که به من محبت را آموخت

و همسرم که در سختی ها ، هم پای من بود

تشکر و قدر دانی

از استابزرگوار و فرزانه جناب آقای دکتر حسین زاده که نگارش این

رساله بدون تنویر و راهنمایی های ایشان میسر نبود.

چکیده

از مشاغل حرفه ای که در عصر کنونی ، اهمیت روزافزونی را به خود گرفته است ، نهاد کارگزاری بورس اوراق بهادار میباشد . با اینکه سابقه ی تولد و پیدایش این نهاد در ایران به بهمن ماه هزار و سیصد و چهل و شش بر میگردد ، لیکن مباحث پیرامون کارگزاری بورس اوراق بهادار و مسئولیتهای نهفته در رفتارهای آن ، هنوز از ابواب غریبه و غیر ملموس نظام حقوقی ایران میباشد . در تایید این مطلب که در اغلب موارد ، سرمایه گزاران اوراق بهادار نیز از حقوق و مسئولیتهای رفتار های خود که ناشی از داد و ستد در بازار بورس میباشد ، اطلاعات و آگاهی کافی ندارند . حقوقدانان نیز در آثار خود کمتر به شرح و بسط احکام مربوط به این نهاد پرداخته اند ، به نحوی که هم اکنون در ماهیت و چگونگی این نهاد اختلاف وجود دارد . در این تحقیق ، با بررسی مبنا و ماهیت قراردادی که بین کارگزار و مراجعه کنندگان به وی منعقد میشود و با مقایسه ی یافته های مبنایی با نهادهای مشابه به این نهاد ، به این نتیجه رسیده که فارق از توجیه و تلاش در جهت قراردادن کارگزاری بورس اوراق بهادار در تعریف یکی از عقود معین قانون مدنی ، عمل کارگزاری و قرارداد منعقد بین کارگزار و مشتری ، یک قرارداد مستقل است و مبنای آن با ماده ی ۱۰ قانون مدنی قابل توجیه است. لیکن در موارد نقص ، ابهام و سکوت قوانین و مقررات تخصصی سازمان بورس ناظر بر کارگزاران ، میتوان از مقررات قانون مدنی و قانون تجارت در مورد وکالت و سایر نمایندگیها مدد و یاری جست . بعلاوه در این تحقیق سعی شده است تا پس از بیان مختصری از مبانی و مسئولیتهای این حرفه (اعم از مدنی و قراردادی) به بیان نکات ویژه و مهمی پرداخته شود که در مسئولیت های کارگزاران وجود دارد که عمدتاً ناشی از ویژگیهای خاص این پیشه و تخصص و مهارتهای شخص کارگزار در زمینه ی وظایف محوله و انتظارات جامعه ی بورس از آنهاست میباشد ، که در نهایت منتج به تبیین و تنویر مسئولیتهای کارگزاران بورس اوراق بهادار گردد.

واژگان کلیدی: کارگزار بورس ، قرارداد کارگزاری ، عملیات کارگزاری ، محکمه بورس ، بیمه کارگزاری.

فهرست

مقدمه ۱

بخش اول : مفهوم و ماهیت کارگزاری بورس اوراق بهادار

فصل اول : معرفی بورس و کارگزاری در بورس اوراق بهادار ۵

۱-۱- مفهوم و سابقه ی بورس ۶

۱-۱-۱- مفهوم بورس ۶

۱-۱-۲- پیشینه ی بورس اوراق بهادار ۱۹

۲-۱- مفهوم و نقش کارگزاری بورس اوراق بهادار ۲۳

۱-۲-۱- مفهوم کارگزار ۲۳

۲-۲-۱- نقش کارگزار ۲۶

فصل دوم: شرایط انعقاد و ماهیت کارگزاری ۳۰

۱-۲- شرایط انعقاد قرارداد کارگزاری و اوصاف آن ۳۱

۱-۱-۲- شرایط اساسی ۳۱

۲-۱-۲- اوصاف عقد کارگزاری ۴۶

۲-۲- ماهیت قرارداد کارگزاری ۵۳

۱-۲-۲- مقایسه ی نهادهای مدنی ۵۳

۲-۲-۲- مقایسه ی نهادهای تجاری ۵۹

۲-۲-۳- حاصل بحث ۶۵

بخش دوم: مسئولیتهای قانونی (حقوقی) ناشی از کارگزاری بورس اوراق بهادار

فصل اول: مسئولیت قراردادی ۷۴

۱-۱- نمایندگی ناشی از قرارداد کارگزاری و آثار آن ۷۶

۱-۱-۱- مفهوم نمایندگی قراردادی ۷۶

۷۹۱-۱-۲-آثار نمایندگی قراردادی
۸۶۱-۲-حدود اختیارات کارگزاران
۸۶۱-۲-۱- مکانیزم معاملات بورسی
۹۳۱-۲-۲- خیار مجلس در معاملات بورسی
۱۰۰فصل دوم : مسئولیت خارج از قرارداد کارگزاران بورس
۱۰۲۱-۲-قواعد و مصادیق مسئولیت خارج از قرارداد
۱۰۲۱-۱-۲- قواعد حاکم بر مسئولیت خارج از قرارداد
۱۰۸۱-۲-۲- مصادیق مسئولیت خارج از قرارداد کارگزاری
۱۲۵۱-۲-۲- بیمه مسئولیت خارج از قرارداد کارگزاران بورس
۱۲۶۱-۲-۲- مفهوم بیمه مسئولیت خارج از قرارداد
۱۲۸۱-۲-۲- بیمه مسئولیت خارج از قرارداد کارگزاران بورس اوراق بهادار در رویه
۱۳۵نتیجه و پیشنهادات
۱۳۹ضمایم
۱۴۵منابع

مقدمه

۱. تبیین موضوع

یکی از اصول عقلی و فطری که در اکثر نظام های حقوقی بعنوان یک قاعده کلی مورد قبول واقع شده است، اصل جبران ضرر و زیان غیر مشروع وارد شده بر دیگری میباشد. یکی از دلایل عمده ی اعمال این اصل را میتوان حفظ نظم و امنیت جامعه بر شمرد. پس در صورتی که شخصی بر طبق قواعد، توافقات و قوانین موجود در حوزه ی مسئولیت اعم از قراردادی و غیر قراردادی، مسئول ورود زیان شناخته شود، ملزم به جبران آن نیز میباشد. در حقوق کنونی و در حوزه مسئولیتها، علاوه بر قواعد عام حاکم بر تمامی اشخاص (حقیقی و حقوقی)، قانونگذاران برای برخی از اشخاص به سبب تخصص و حرفه ای که بر عهده دارند و به لحاظ انتظار مردم از انجام درست تکالیف و وظایف محوله، مسئولیت بیشتر و شدید تری را پیشبینی نموده اند. از جمله این اشخاص میتوان به پزشکان، وکلای دادگستری، کارشناسان رسمی، متصدیان حمل و نقل و قضات اشاره نمود که علاوه بر داشتن مهارتها و مجوزهای ضروری برای ورود افراد به این مشاغل، میتوان با جستجو در بین قوانین معمول، مقررات خاص و ویژه ای را که برای این مشاغل پیشبینی شده اند یافت. از جمله حرفه های جدیدالتاسیس و ضروری در روند معاملات بورسی و اقتصاد کشور، کارگزاری در بورس میباشد که بنابر دلایلی از جمله ۱. تخصصی بودن ۲. برخورداری از نقشی موثر و حیاتی در حوزه معاملات و ۳. در ارتباط بودن اکثر اشخاص دخیل در بورس با این نهاد، میبایستی با دقت نظر و ظرافت خاصی، حدود مسئولیت و تکالیف محوله تنویر گردد. همچنین اکثر قراردادهایی را که افراد با کارگزاران منعقد مینمایند، به دلیل تخصصی بودن و جدید بودن نسبت به قراردادهای سنتی معاملات، در پاره ای از ابهام بوده و شرایط گنجانده شده در آن که به مقتضای روند معاملات در بورس میباشد، جدید و تاریک به نظر میرسد. در این تحقیق نیز سعی بر آن است تا این نکات مورد بررسی و تنویر قرار گیرد.

۲ . پرسشهای تحقیق

الف . ماهیت قرارداد منعقدہ بین کارگزار و سرمایہ گذار چیست؟

ب . وجوہ افتراق و اشتراک مسئولیت کارگزاران با سایر حرف مشابہ چیست؟

ج . تعہدات قانونی و قراردادی کارگزاران در برابر سرمایہ گذاران و بالعکس، چیست؟

۳ . فرضیہ ها

الف . قرارداد کارگزاری ماهیتی مستقل دارد و با سایر عقود مشابہ ، تفاوتہایی دارد. لیکن ضوابط عمومی قراردادی بر قرارداد کارگزاری بورس اوراق بہادار نیز بار میشود .

ب . قرارداد کارگزاری علاوه بر رعایت ضوابط عمومی قراردادہا ، تحت حکومت قواعد و ضوابط تخصصی دیگر مانند قوانین اقتصادی بورسی و آییننامہ های تخصصی مربوطہ میباشد.

ج . قواعد عام مسئولیت غیر قراردادی بر کارگزاران قابل اعمال است.

۴ . اهداف و ضرورتہای انجام تحقیق

با وجود نہادینہ شدن کارگزاری ، هنوز در سطح جامعہ و عرف موجود در بازار بورس اوراق بہادار ، این نہاد و مسئولیتہای آن ناشناختہ است و اکثر افراد از وجود این نہادہا در بازار سرمایہ ناراضی میباشند . زیرا در جامعہ ی ایران عقیدہ ی غالب بر این است کہ ہر جا سخن از واسطہ و واسطہ گری (کمسیونری) بہ میان می آید ، مشکلاتی نیز بہ دنبال دخالت غیر مسئلوانہ ی واسطہ ها در معاملات را بہ دنبال خود می آورد . لذا کارمزدی را ہم کہ بہ واسطہ ها میپردازند ، با اکراہ و ناراضیتی میباشد . این طرز فکر منتج بہ این نتیجہ شدہ است کہ اغلب مردم عقیدہ بر عدم نیاز بہ واسطہ ها را در معاملات خود داشتہ باشند . این اعتقادات نیز بہ دلیل جہل بہ ضوابط و مقررات و نظارت ویژه بر این نوع واسطہ ها میباشد . لذا تبیین و تشریح قواعد و مقررات حرفہ ی کارگزاری بورس اوراق بہادار، مسئولیت آنها اعم از مدنی و قراردادی ، طرق جبران خسارت و اثبات تقصیر، حدود مسئولیتہای کارگزاران در رابطہ با طرف دیگر قرارداد ، با عطف بہ گسترش روزافزون ارتباط

مردم با این نهاد و نیاز جامعه به آنها برای دخالت و سهیم شدن در معاملات بورس و تنوع قوانین و مقررات موضوعه، ضروری به نظر می‌رسد.

۵. پیشینه تحقیق

تا کنون در رابطه با مسئولیتهای وکلا و قضات دادگستری، کارشناسان رسمی، پزشکان، مهندس ناظر ساختمان، متصدیان حمل و نقل و ... تحقیقاتی صورت گرفته است و لیکن در رابطه با مسئولیت کارگزاران بورس، تحقیقی صورت نگرفته است.

۶. روش شناسی

در این تحقیق از کتب حقوقی و در عین حال از مقالات و پایان نامه های مربوط به موضوع و نظرات اصحاب حرف و آییننامه ها و بخشنامه های تخصصی بورس و منابع دیگری که در راستای عنوان تحقیق موثر واقع گردد، به شیوه تحلیلی-توصیفی مورد استفاده قرار گرفته شده است.

۷. ترتیب مباحث

در این نوشته با عطف به عنوان منتخبه (ماهیت حقوقی کارگزاری بورس اوراق بهادار و مسئولیتهای ناشی از آن)، مطالب به دو بخش کلی تقسیم شده است:

بخش اول: مفهوم و ماهیت کارگزاری بورس اوراق بهادار. در این بخش با تقسیم مطالب به دو فصل، مباحث مفهوم و سابقه ی بورس اعم از اوراق بهادار و کالا، مفهوم و نقش کارگزاری، شرایط انعقاد قرارداد کارگزاری و ماهیت قرارداد کارگزاری مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش دوم: مسئولیتهای قانونی (حقوقی) ناشی از کارگزاری بورس اوراق بهادار. در این بخش نیز مطالب در دو فصل جای دارد که در آنها موضوعات مسئولیت قراردادی، مسئولیت غیر قراردادی و مصادیق آنها، بیمه ی کارگزاران و در نهایت به بیان نتیجه گیری از تحقیق، پرداخته شده است.

بخش اول :

مفہوم و ماہیت کارگزاری بورس اور اقبہادار

فصل اول :

معرفی بورس و کارگزاری در بورس اوراق بهادار

۱-۱- مفهوم و سابقه ی بورس

۱-۱-۱- مفهوم بورس

کلمه ی بورس یک واژه ی فرانسوی میباشد که از نام یونانی بورسا وضع شده است . در کتب فرهنگ لغت فارسی ، در مقابل کلمه ی بورس ، لفظ مبادله و گاهی هم مکان مبادله و هم سیستم مبادله آمده است .معنای این واژه در زبان فرانسه کیف پول میباشد . کلمه ی بورس برای اولین بار به این معنی در اروپا و بخصوص در کشور فرانسه بکار رفته است .از نظر اصطلاح اقتصادی نیز به نوعی بازار داد و ستد ویا نوعی سیستم خرید و فروش اطلاق میشود که در آن اسناد و اوراق مالی ، پولهای کشورهای مختلف ، طلا و امثال آن مبادله میشود .بنابر این با عنایت به نوع اجناس مورد معامله در بازار بورس ، بورس ها را میتوان به انواعی از جمله بورس ارز ، بورس طلا ، بورس نفت ، بورس اسناد و... تقسیم بندی نمود^۱ .البته ریشه ی حقیقی این واژه قدری ناشناخته میباشد . زیرا برخی از اساتید نیز اینچنین گفته اند که چون در شهر بروژ بلژیک ، اجتماع مردم برای معاملات در هتلی بنام هتل بورس صورت گرفت ، واژه ی بورس را برای بازار مبادلات بکار بسته اند^۲ .

بورس یا بازار رسمی یا بازار منظم یا بازار مقید ، در اصطلاح و بیان قانونی به بازار عمده ی معاملات کلی و بازرگانی و ارز گفته میشود که بازرگانان و دلالان رسمی (کارگزاران) و تولید کنندگان و

۱_ همشهری . شنبه ۳۰ مرداد ۱۳۸۹

۲-جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق . انتشارات کتابخانه گنج دانش . ۱۳۸۲ . شماره ی ۹۰۷

مصرفکنندگان کالاهای بورسی در آنجا تجمع میکنند و معاملات نقد و مدت دار بمقدار کلی در آن صورت گرفته و معامله کننده از طول مدت و تفاوت نرخ در این مدت استفاده میبرد و قصد معامله ی حقیقی در آن میشود^۱. در معنای عرفی و چیزی که در میان مردم و بالاخص در بین بورس بازان رواج یافته است ، اگر بازار بورس ، بصورت مطلق و بدون قید و قرینه ی خاصی عنوان شود منظور بازار خرید و فروش اوراق بهادار و سهام تجاری میباشد و این امر هم به دلیل غلبه ی این نوع معاملات بوسیله ی بازار بورس است . زیرا بیشترین حجم مبادلات در انواع بورسها مانند طلا و نفت و ... مربوط به این اوراق میباشد و مردم نیز با این بازار بیشتر در ارتباط میباشند تا با سایر بازار های بورسی . سازمانی که در راس این بازار قرار دارد و آن را اداره مینماید ، سازمان بورس اوراق بهادار ایران میباشد. این سازمان نهاد سازمان یافته ای است که از جمله نهادهای اساسی و تاثیرگذار در بازار سرمایه است و در کنار سایر موسسات و سازمانها ، وظایف بسیاری را بر عهده دارد^۲.

نتیجه اینکه بورس یک نوع از انواع بازار محسوب می شود. همانطوری که بازاری برای خرید و فروش کالاهای مختلف بوجود آمده است ، برای معامله ی اوراق بهادار نیز بازاری ایجاد شده است. البته بین بازار رایج و بورس تفاوتی است . از لحاظ ساختار داخلی و ویژگیهای اداری سازمان بورس اوراق بهادار میتوان چنین بیان داشت که این سازمان نهادی است که توسط کارمندان عالی رتبه و هیئت مدیره ها و کمیته های ویژه و متخصص در امور بورسی در جهت سیاستگزاری های بورس اداره میگردد . وظیفه اصلی این سازمان نیز ، ایجاد و ساماندهی مکانی برای جلسات تجاری است که طی آن افراد عضو این بازار یعنی صاحبان اوراق ویا مشتریان آنها بتوانند به هنگام گشایش تالار (محل اصلی و عمومی داد و ستدها) ، به معامله اوراق بپردازند . سازمان بورس اوراق بهادار طبق قانون تاسیس بورس ، طبق قانون تاسیس بورس ، برای پیشبرد اهداف و انجام وظایف محوله ، دارای ارکان ذیل میباشد:

۱. ماده ۴۰ قانون تصفیه ی امور ورشکستگی ، به نقل از جعفری لنگرودی. دکتر محمد جعفر ترمینولوژی حقوق . انتشارات کتابخانه گنج دانش . ۱۳۸۲. شماره ی ۹۰۷

۲. سودمند. فرید . باشگاه مدیران و متخصصان ایران _ سیمرغ

الف: شورای بورس :

این شورا وظیفه ی تعیین مقررات و همچنین نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات مربوط را دارد .

ب: هیات پذیرش اوراق بهادار :

این هیئت به منظور اخذ تصمیم نسبت به قبول یا رد اوراق بهادار در بورس یا حذف آنها از لیست اوراق بهادار پذیرفته شده در بورس ، تشکیل گردیده است .

ج: سازمان کارگزاران بورس و دبیر کل :

وظیفه ی این بخش ، ایجاد تسهیلات لازم جهت خرید و فروش اوراق بهادار ، نظارت بر انجام معاملات، مراقبت در حسن جریان امور و روابط بین کارگزار و مشتریان میباشد .

د: هیات داوری :

این هیات به اختلاف بین کارگزاران با یکدیگر و فروشندگان و خریداران اوراق بهادار با کارگزاران که از معاملات در بورس ناشی میشود رسیدگی مینماید^۱.

واژه ی بازار در اصطلاح صرفاً به محل داد و ستد گسترده کالاها اطلاق می شود^۲. لیکن اگر در محلی داد و ستد انجام شود اما آن قدر گسترده نباشد که در عرف مرکز داد و ستد شناخته نشود ، دیگر بازار نامیده نمی شود. اما بورس صرفاً به محل اطلاق نمی شود، چرا که محل داد و ستد، تالار بورس خوانده می شود. دلیل این مدعا امکان عملیات خرید و فروش اوراق بوسیله رایانه است.

امروزه با توجه به امکان معامله اوراق بهادار از طریق رایانه وعدم نیاز به اقدام از طریق حضور در تالار بورس، خریدار یا فروشنده می توانند بوسیله امکانات موجود در شبکه های به هم پیوسته رایانه ای ، اقدام به داد و ستد اوراق بهادار نمایند. در هر صورت شکل گیری بازار علاوه بر انجام داد و ستد ، نیاز به اعتبار دارد و هرگاه عرف به آن اعتبار بخشد، بازار مصداق می یابد، اعم از اینکه این بازار و داد و ستد در مکان خاصی باشد یا اینکه محل آن هم اعتباری باشد ، مانند اینترنت.

1. قانون تاسیس بورس اوراق بهادار، مصوب اردیبهشت ۱۳۴۵

2. جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۸۲، شماره ی ۷۹۳

در یک تعریف دقیق تر از این واژه میتوان گفت که بورس، بازاری است که در آن اوراقی که دارای ارزش اقتصادی بوده و معرف میزان طلب و یا مالکیت بخشی از یک شرکت سهامی بوده و از طرف نهادهای مورد پذیرش بورس صادر شده اند (اوراق بهادار) مورد معامله قرار می‌گیرد. از لحاظ اصطلاحی نیز بورس به طور خاص به مفهوم یک تشکل بازرگانی است که اعضاء آن عموماً در دوره‌های مشخص و معمولاً در ساعتهای ثابت روزانه به مبادله اوراق بهادار و یا کالاها می‌پردازند.

این بازار به عنوان یک نهاد اقتصادی مهم، نقش زیادی در تجمیع سرمایه‌های متفرقه و اندک ایفا می‌نماید و نیز امکان سرمایه گذاری در طرحهای بزرگ را فراهم می‌آورد. علاوه بر آن شفافیت و سرعت داد و ستد اوراق بهادار از ویژگی های بازار بورس است. بازار بورس بطور کلی به دو قسم تقسیم میشود : ۱. بورس کالا ۲. بورس اوراق بهادار ، که در بندهای ذیل به بررسی این تقسیم بندی ، جهت آشنایی بیشتر و ورود به موضوع اصلی ، خواهیم پرداخت :

۱-۱-۱-۱- بورس کالا

بورس کالا، بورسی است که در آن پاره ای از کالاها که مصرف عمومی دارد و زود فاسد نمیشود مورد معامله واقع میشود که غالباً این کالاها از مواد اولیه و کشاورزی است . در همین معنی بورس بازرگانی هم بکار میرود^۱. پس بورس کالا یک بازار متشکل و سازمان یافته ای است که در آن بطور منظم کالاهای معینی مورد معامله قرار میگیرند و معیار های متعددی برای طبقه بندی بورس کالا وجود دارد. عموماً بورس های کالا را در مقابل بورس های اوراق بهادار معرفی میکنند. به عبارتی هر آن چیزی که در زمینه ی فلزات و مواد معدنی ، انرژی و محصولات کشاورزی ، مورد مبادله قرار میگیرد ، در زمره ی بورس کالا میگنجد . به نظر میآید ، وظیفه ای که بورس کالا در انجام خدمات خود بر عهده دارد ، کمک به ساماندهی و اصلاح بازار محصولات کشاورزی و ... از طریق شفافیت

۱. جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، انتشارات کتابخانه گنج دانش، ۱۳۸۲، شماره ۱، ۹۱۰

اطلاعات ، کشف قیمت عادلانه ، توزیع ریسک در معاملات و همچنین تامین منابع مالی مورد نیاز فعالان بخش کشاورزی و سایر اعضای این بورس از طریق توسعه بازار سرمایه است^۱.

۱-۱-۱-۲- بورس اوراق بهادار

دومین دسته از این تقسیم بندی کلی از بازار بورس ، بورس اوراق بهادار میباشد. از این واژه در مقابل بورس کالا استفاده میشود و به بورسی گفته میشود که در آن اوراق بهادار مورد معامله واقع میشود^۲. در این بازار که متولی آن سازمان بورس میباشد ، چیزی که مورد معامله واقع میشود کالای خاصی نیست . بلکه ورقه هایی هستند که دارای بهاء و قیمت بوده و به همین دلیل هم به آنها اوراق بهادار گفته میشود. لذا برای آشنایی هرچه بیشتر با این نوع از بازار بورس ، ابتدا به معرفی اوراق بهادار و سپس به تبیین و آشنایی با انواع اوراق بهاداری که در بازار مورد معامله واقع میشوند پرداخته میشود .

۱-۱-۱-۲-۱- تعریف اوراق بهادار

در یک بین ساده ، اوراق بهادار، مجموعه اسناد قانونی هستند که دارای مالیت اعتباری می باشند (هر چند مالیت حقیقی ندارند، عقلا برای آنها نوعی مالیت اعتبار کرده اند) بنابراین ، مانند سایر اشیایی که مالیت دارند دارای ارزش هستند و در بازار بورس ، مورد معامله قرار می گیرند. قانون^۳، گیرند. قانون^۳، اوراق بهادار را به شرح زیر تعریف کرده است:

اوراق بهادار عبارت است از سهام شرکتهای سهامی و اوراق قرضه صادره از طرف شرکتهای ، شهرداریها ، مؤسسات وابسته به دولت و خزانه داری کل که قابل معامله و نقل و انتقال باشد. این اوراق ، دارای قیمت اولیه و یا قیمت اسمی هستند که منتشر کننده آن (که معمولا دولت ها و یا شرکت های مختلف دولتی یا خصوصی هستند) روی آنها ثبت می کند. خریداران در ابتدا در مقابل اخذ اوراق ،

۱. افشار امیر حسین همشهری ، شنبه ۳۰ بهمن ۱۳۸۹

۲. جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر ، ترمینولوژی حقوق ، انتشارات کتابخانه گنج دانش ، ۱۳۸۲، شماره ۱، ۷۹۳

۳. قانون تاسیس بورس و اوراق بهادار مصوب ۱۳۴۵/۲/۲۷

۲. قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت. ماده ۲۹

همان مبلغ اسمی را بعنوان قیمت اولیه می پردازند. اما این قیمت لزوماً ثابت نمی ماند و در بازار بورس و براساس قوانین عرضه و تقاضا و تحت تاثیر همه عوامل اقتصادی که قیمت ها را دستخوش تغییر قرار می دهند، قیمت های دیگری پیدا می کنند. لذا گاهی اوراق مذکور، بیشتر و زمانی کمتر از قیمت اسمی ، مبادله می شوند .

۱-۱-۱-۲- اقسام اوراق بهادار

اوراق بهاداری که در بازار اوراق بهادار مورد معامله قرار میگیرند یا اینکه برای این کار اختصاص یافته اند و در این بازار دارای طرفداران زیادی است بدین شرح میباشد :

۱-۱-۱-۲-۱- سهام عادی

این ورقه ، متداول ترین نوع اوراق بهادار در بازار ایران است. سهام عادی توسط یک شرکتسهامی عام بورسی منتشر شده و از ارزشی اسمی برخوردار استکه به منظور ایجاد ترغیب برای مشارکت عمومی در این بازار ، بر طبق قانون تجارت ایرانمبلغ اسمی هر سهم حداکثر میتواند مبلغ ده هزار ریال باشد^۲. در این سهام ، تعداد سهام منتشر شده ی شرکت برابر است با سرمایه ثبت شده ی شرکت ، تقسیم بر ارزش اسمی آنها . درنتیجه شرکتی با پانصد میلیون ریال ارزش اسمی ، حداکثر دارای پنجاه هزارسهم است. شرکت های پذیرفته شده در بورس از طریق عرضه یاولیه ، سهام خود را به فروش می رسانند. سهام داران هم به نسبت تعداد سهام عادی خود مالک شرکت هستند . درنتیجه اگر کسی یک میلیون سهم از ده میلیون سهم شرکتی را داشته باشد ، مالک ده درصد آن است. در قانون بورس ایران محدودیت هایی در مورد سقف مالکیت شرکت توسط افراد حقیقی و حقوقی وجود دارد. همچنین سهام دار به نسبت مالکیت خود در مجمع عمومی شرکت دارای حق رای است .

